

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Департамент освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації
Комунальний вищий навчальний заклад «Вінницька академія неперервної освіти»
Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти»
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Аріельський Університет, Аріель, Ізраїль
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
факультет перепідготовки та підвищення кваліфікації
Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти»
Комунальний вищий навчальний заклад
«Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Вінницький обласний краєзнавчий музей

ДИСКУРС ЗДОРОВ'Я В ОСВІТІ: ФІЛОСОФІЯ, ПЕДАГОГІКА, АНТРОПОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ

Матеріали

**всеукраїнської науково-практичної конференції з
міжнародною участю, присвяченої 120 річниці з дня
народження Миколи Олександровича Бернштейна
(Вінниця, 16-17 вересня 2016 року)**

Том 2

Вінниця 2016

Краснов Володимир Володимирович,

доктор медичних наук, кандидат педагогічних наук, професор

Юрковська Лідія Геннадіївна

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика

lidiam@ukr.net

ОКРЕМІ ЮРИДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У роботі розглянуто особливості окремих юридичних проблем збереження здоров'я в освітньому процесі в Україні. Зроблено висновок щодо необхідності використання комплексного та системного підходів до законодавчого вдосконалення юридичних охоронних та захисних механізмів забезпечення і гарантування збереження здоров'я в освітньому процесі.

Ключові слова: збереження здоров'я, освітній процес, юридичний механізм, чинне законодавство, юридична відповідальність.

Аннотация. В работе рассмотрены особенности отдельных юридических проблем сохранения здоровья в образовательном процессе в Украине. Сделан вывод о необходимости использования комплексного и системного подходов к законодательному совершенствованию юридических охранных и защитных механизмов обеспечения и гарантирования сохранения здоровья в образовательном процессе.

Ключевые слова: сохранение здоровья, образовательный процесс, юридический механизм, действующее законодательство, юридическая ответственность.

Вступ. Сучасна наука розглядає проблему збереження здоров'я не тільки як елемент індивідуальної культури людини, а вважає її однією з глобальних проблем цивілізації, розв'язання якої зумовлює перспективи добробуту людства. Загальні компетенції щодо збереження здоров'я як набуваються, так і яскраво проявляються саме в межах організації освітнього процесу як у загальноосвітніх, так і у вищих навчальних закладах. Актуальність обраної теми роботи обумовлена тим, що в Україні на даний час розроблено досить розвинуте законодавство в сфері освітньої діяльності. Серед іншого, нормативно-правове закріплення отримали завдання із збереження здоров'я в освітньому процесі, держава створила низку заохочувальних правових норм, що стимулюють впровадження і використання здоров'язберігаючих педагогічних технологій тощо. Проте практика освітньої діяльності вказує на існування низки суто юридичних проблем, які перешкоджають ефективному втіленню законодавчо задекларованих завдань із збереження здоров'я учасників освітнього процесу.

Мета. Метою даної роботи є актуалізація окремих юридичних проблем збереження здоров'я в освітньому процесі в Україні.

Матеріал і методи дослідження: аналітичне обґрунтування.

Результати. На сучасному етапі в Україні здоров'я населення визнано одним із обов'язкових складників національного розвитку. На законодавчому рівні це закріплено, передусім, в Конституції України, стаття 3 якої встановлює, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Окрім цього, Законами України «Про освіту» [6], «Про загальну середню освіту» [5], «Про вищу освіту» [4], комплексом підзаконних актів передбачено права учасників навчально-виховного, освітнього процесу та гарантії їх дотримання щодо забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання та праці; профілактики захворювань та зміцнення здоров'я; захисту від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства, від дій, які порушують права або принижують їх честь і гідність тощо. Вказані норми мають чітко виражений регулятивний характер з використанням не тільки основних способів правового регулювання (дозволів, заборон і зобов'язань), але й додаткових, таких як заохочення і стимулювання. Слід зауважити, що ефективний вплив правових норм на правореалізаційну практику в освітньому процесі не можливо забезпечити лише шляхом створення регулятивного законодавства.

Як відомо, функції права – основні напрями впливу права на суспільні відносини та поведінку особи з метою їх упорядкування, охорони і захисту. Отже, серед основних видів юридичних функцій права вирізняють, окрім регулятивної, ще й охоронну і захисну. Охоронна – це функція установа і гарантування державою профілактичних і запобіжних заходів, порядку їх покладання і виконання, що мають на меті усунення (витіснення) шкідливих, небажаних для суспільства відносин, їх обмеження, та охорону позитивних. Захисна – це функція установа і гарантування державою засобів юридичного впливу, пов'язаного із спричиненням шкоди суб'єктам права, посяганням на їх правовий стан і «захисною» реалізацією права - спрямованістю на захист суб'єктивних прав. [7, с. 94-96]

Слід визнати, що юридичних охоронних та захисних механізмів саме щодо забезпечення і гарантування збереження здоров'я в освітньому процесі, сьогодні вкрай не вистачає; вони носять частковий, фрагментарний характер. Наприклад, у статті 137 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за вчинення злочину середньої тяжкості у вигляді невиконання або неналежного виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя та здоров'я неповнолітніх, якщо це спричинило істотну шкоду здоров'ю потерпілого, смерть неповнолітнього або інші тяжкі наслідки [3]. Вказана норма охоплює відповідні дії посадових та службових осіб загальноосвітніх навчальних закладів, у яких, зазвичай, навчаються неповнолітні особи, проте не розповсюджується на аналогічні протиправні дії та їх суспільно небезпечні наслідки за умови, що такі дії вчинені посадовими та службовими особами вищих навчальних закладів щодо повнолітніх здобувачів ступенів вищої освіти. Більше того, лише шляхом використання розширювального, а не буквального тлумачення вказаної норми, її можна

використовувати для кваліфікації вище вказаних діянь, вчинених працівниками дошкільних навчальних закладів щодо малолітніх осіб.

Схожа ситуація і у адміністративно-деліктному законодавстві. Так, глава 5 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2], у якій визначаються адміністративні делікти в галузі охорони праці і здоров'я населення, фактично не містить норм, які б прямо і безпосередньо передбачали адміністративно-правову відповідальність у зв'язку з порушенням обов'язків тими чи іншими учасниками освітніх правовідносин щодо збереження здоров'я в освітньому процесі. Натомість, у вказаному Кодексі містяться лише розрізнені норми, які передбачають адміністративну відповідальність за окремі делікти, які опосередковано можуть спричинити шкоду здоров'ю учасників освітнього процесу. Наприклад, порушення санітарних норм (ст. 42); ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження (ст. 44¹); куріння тютюнових виробів у заборонених місцях (ст. 175¹); невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184) [2] тощо.

Відсутність юридичних охоронних та захисних механізмів саме щодо забезпечення і гарантування збереження здоров'я в освітньому процесі може призводити до розповсюдження явища латентності правопорушень у вказаній сфері, а отже, до порушення загальновідомого принципу невідворотності покарання.

Висновки. Таким чином, однією з основних юридичних проблем, вирішення якої є вкрай необхідним для ефективної реалізації відповідного регуляторного законодавства, є відсутність комплексності та системності у підходах до законодавчого визначення юридичних охоронних та захисних механізмів забезпечення і гарантування збереження здоров'я в освітньому процесі. Вирішення вказаної проблеми потребує подальшої розробки належного наукового підґрунтя та проектів внесення змін до відповідних нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами і доповненнями станом на 15.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X (зі змінами і доповненнями станом на 15.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – ст. 1122.
3. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III (зі змінами і доповненнями станом на 15.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – ст. 131.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII (зі змінами і доповненнями станом на 15.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – ст. 2004.
5. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV (зі змінами і доповненнями станом на 15.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – ст. 230.
6. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII (зі змінами і доповненнями станом на 15.09.2016 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – ст. 451.
7. Теорія держави і права: підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2015. – 368 с.